

Retningslinjer for forebygging og håndtering av sjikane, hatytringer, trusler, hærverk og vold mot politikere i Øyer kommune

Disse retningslinjene er laget for å hjelpe politikere til å forberede seg før en hendelse, hvordan en kan opptre hvis en hendelse inntreffer og hvordan en skal håndtere en hendelse i etterkant. Partssammensatt utvalg vedtok i møte 21.08.2018 overordnet rutine for forebygging og håndtering av vold og trusler mot ansatte. Det fremgår av dette vedtaket at tilsvarende rutine skal utarbeides for de folkevalgte.

Innhold

Dette dokumentet er ment som en praktisk hjelp til folkevalgte i Øyer kommune og vil inngå som et kapittel i politisk reglementshefte. Forebygging og håndtering av sjikane, netthets, hatytringer, trusler, hærverk og vold mot politikere vil være et tema i Folkevalgtopplæringen etterat nytt kommunestyre er valgt.

Før valget har KS med støtte av alle landets ordførere avgitt et Valgløfte 2019. Valgløftet ble overlevert Stortingspresidenten under kommunalpolitisk toppmøte. Valgløftet ble behandlet i kommunestyret 20.6.2019 i sak 68/2019 der det ble enstemmig tilslutning fra alle politiske partier.

<https://www.oyer.kommune.no/ato/esaoff/document/valglftet-2019.393443.0a6a090601.pdf>

Valgløftet kom til etter at KS gjennomførte undersøkelse blant politikere:

<https://www.ks.no/contentassets/87402cb121fa4cf08a6bb0b466c03c43/FoU-hets-og-trusler.pdf>

I tillegg til de rutiner kommunen etablerer har flere av de politiske partiene også satt saken på dagsorden og har interne rutiner for forebygging og håndtering hvis politikere utsettes for sjikane, hatytringer, trusler, hærverk eller vold.

Lovhjemler

Folkevalgte politikere er omfattet av straffelovens bestemmelser, de mest aktuelle kapitlene er Straffeloven kapittel 19 Vern av offentlig myndighet og tilliten til den og § 20 Vern av den offentlige, ro, orden og sikkerhet.

To aktuelle paragrafer er:

§ 155 Vold eller trusler mot offentlig tjenestemann: «Den som ved vold eller trusler påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eller søker å oppnå dette, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år» og «den som ved skjellsord eller annen utilbørlig atferd forulemper en offentlig tjenestemann under eller på grunn av utføringen av tjenesten, straffes med bot».

§ 185 Hatefulle ytringer: «Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hateful ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,*
- b) religion eller livssyn,*
- c) homofile orientering, eller*
- d) nedsatte funksjonsevne.»*

Arbeidsmiljøloven: Politikere er ikke ansatte og kommer derfor ikke inn under formuleringene i arbeidsmiljøloven.

Generelt

Begrepene sjikane, hatytringer, trusler, hærverk og vold

Sjikane er påtrengende eller krenkende adferd. Det kan f.eks. være sjikanerende e-poster, sms'er og telefonoppringninger, uønskede pakker/gaver, systematisk og vedvarende forfølgelse og overvåking, herunder stalking¹, misbruk av navn og falsk ryktespredning. Det kan også være seksuell sjikane i form av mimikk og/eller gestikulering, skriftlige og/eller muntlige kommentarer eller berøringer.

Hatytringer Anne Birgitte Nilsen, professor ved OsloMet har definert hatytringer på følgende måte: «*Hatytringer er nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn- som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet og alder.*»

Trusler er adferd eller ytringer som kan framkalle alvorlig frykt for eget eller andres liv, helbred eller velferd. Det kan f.eks. være trusler mot deg selv eller din familie/dine nærmeste.

Hærverk er ødeleggelse, skade eller fjerning av dine eller din familie/dine nærmeste sine eiendeler. Det kan f.eks. være hærverk på valgplakater, personlige eiendeler, postkasser, hus og biler.

Vold er f.eks. spyting, dytting, sparking, slag, beinkrok, fastholding, kast med gjenstander eller kvelningsforsøk.

Det er viktig å ha en klar forståelse av hvorvidt det er tale om sjikane, hatytringer, trussel, hærverk eller vold. I den forbindelse er det viktig å ta utgangspunkt i den enkeltes opplevelse av situasjonen. Det vil si at det er tale om en ubehagelig situasjon dersom den det går ut over, opplever det slik – uavhengig av om det var intensjonen eller ei. Det er viktig å

¹ Nair (2003) definerer stalking (engelsk) som «belastningen av uvelkommen og fryktskapende kommunikasjon og tilnærming». Begrepet viser til en tvangsmessig opptatthet av en annen person. Det norske ordet besettelse er en nærliggende oversettelse, men gir likevel uheldige assosiasjoner til demonologi og eksorsisme. Det er vanlig å benytte det engelske ordet stalking også på svensk og norsk.

presisere at selv om noe oppleves som ubehagelig og/eller er uakseptabel adferd, er det ikke nødvendigvis et straffbart forhold.

Riksadvokaten har gjennom sitt rundskriv om Mål og prioriteringer satt søkelys på hatytringer og hvordan politiet blir bedt om å prioritere dette punktet i straffesaksbehandlingen. <file:///C:/Users/brilundg/Downloads/M%C3%A5l-og-prioriteringer-for-straffesaksbehandlingen-i-2019-.pdf>

Kartlegging av risiko for sjikane, trusler, hæververk og vold

Vurdere risiko

Risikoen for å bli utsatt for sjikane, trusler, hatytringer, hæververk eller vold øker når en politiker eksponeres i forbindelse med enkeltsaker der avgjørelsene oppleves som kontroversielle i lokalsamfunnet eller av den enkelte innbygger.

Det er viktig å tenke forebygging blant annet ved å drøfte med dine politiske kollegaer slik at dere sammen skaper trygghet og ro tilknyttet det politiske arbeidet. Ta kontakt med politiet før en situasjon rekker å eskalere.

Det er vanskelig å gi et entydig svar på hvor alvorlig en hatytring, trussel eller sjikane skal tas. Det er dessuten individuelt hvordan mottakeren påvirkes. Med utgangspunkt i din risikovurdering, må du overveie hvorvidt det er behov for handling for å skape trygghet og sikkerhet omkring ditt politiske arbeid.

Åtte trinn for å vurdere alvorlighetsgraden av en trussel:

- 1. Er jeg eller min familie/mine nærmeste i fare? Er svaret ja, kontakt politiet umiddelbart på nødnummer 112, deretter varsle ordfører.**
- 2. Hva går trusselen ut på? (F.eks. hæververk, vold, seksuelle krenkelser)**
- 3. Hvor konkret er trusselen med hensyn til f.eks. tid, sted og metode?**
- 4. Hva er bakgrunnen/motivet for trusselen?**
- 5. Kjenner jeg avsenderen?**
- 6. Har andre mottatt den samme trusselen?**
- 7. Er det den første trusselen eller en av flere?**
- 8. Har avsenderen vilje, evne og mulighet for å gjennomføre?**

Forebygging og håndtering – tiltak som du selv kan iverksette

Du kan selv bidra til å øke tryggheten og trivselen omkring ditt politiske arbeid ved på forhånd å vurdere hva du vil gjøre, hvis du på et tidspunkt står i en gitt situasjon. Du kan også gjennomføre en rekke tiltak på forhånd.

Før

Vurdér eller definer alene eller sammen med dine politiker-kollegaer, hvor dine/deres grenser går.

Kod relevante telefonnumre inn på telefonen, så du raskt kan tilkalle hjelp, hvis en situasjon oppstår.

Besøk hjemmesiden til Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging og få gode råd om hvordan du kan unngå kriminalitet i stedet for å reparere. Det handler om å analysere hvor og hvordan problematisk atferd og kriminalitet oppstår, for deretter å sette inn konkrete tiltak rettet mot årsakene til problemene. <http://kriminalitetsforebygging.no/hva-er-kriminalitetsforebygging/>

Under

Situasjoner der du ikke står ansikt til ansikt med utøveren

- ✓ Dokumentér hærverk, sjikanerende eller truende sms'er, kommentarer og tilbakemeldinger på sosiale medier, emailer, telefonoppringninger, brev eller uønskede pakker/gaver.
- ✓ Bruk de åtte trinnene på side 3 til å vurdere hvor alvorlig du skal ta trusselen.

Situasjoner der du står ansikt til ansikt med utøveren

Dersom du befinner deg i en situasjon der en annen person viser ubehagelig eller aggressiv adferd, kan du benytte deg av følgende råd:

1. Vurdér om det er overhengende fare for at det kan oppstå vold. Er du i umiddelbar fare, forlat stedet, lukk døren og tilkall hjelp.
2. Bevar et rolig kroppsspråk og gi den andre personen plass.
3. Vær klar på hva du vil finne deg i og dine grenser– både overfor deg selv, men også overfor motparten.
4. Vær anerkjennende og diskuter ikke på stedet hva som er riktig og galt.
5. Overvei om du kan avverge, forsøke å løse eller unngå å eskalere konflikten, eller om du skal forlate konfrontasjonen.

Etter

- ✓ Kontakt ditt lokale politi og få veiledning om hvorvidt episoden skal anmeldes, og om det eventuelt skal iverksettes beskyttelses- og sikkerhetsmessige tiltak.
- ✓ Orienter ordfører om episoder med sjikane, trusler, hatytringer, hærverk eller vold.
- ✓ Aktiver eget nettverk og snakk med familie, venner og politiker-kollegaer om det du har vært utsatt for. Det kan ofte være behov for å sette ord både på opplevelsen og de sterke følelsene som kan oppstå.
- ✓ Overvei om du har bruk for psykisk førstehjelp og krisebehandling. Du kan f.eks. starte med å ta kontakt med egen lege.

Forebygging og håndtering av sjikane og trusler på sosiale medier – tiltak som du selv kan iverksette

Tonen på sosiale medier kan være hard og det kan være vanskelig å gardere seg mot ubehagelige kommentarer eller beskjeder. Et overordnet råd er derfor at du som politiker bruker sosiale medier med alminnelig sunn fornuft og at du er fanebærer for en respektfull tone i de debattene du starter eller deltar i.

En del av rådene for hvordan du kan forebygge og håndtere sjikane og trusler på sosiale medier, er også verdt å overveie i forhold til annen digital interaksjon, som er kjennetegnet av at kommunikasjonen går hurtig og ikke foregår ansikt til ansikt. Dette kan f.eks. gjelde kommunikasjon via sms eller e-mail.

Før

- ✓ Overvei hvor og i hvilken grad du vil være tilgjengelig på sosiale medier og hva du vil bruke din tilstedeværelse til.
- ✓ Overvei et skille mellom en personlig og en politisk profil.
- ✓ Bruk to-trinns-login på sosiale medier og lag sterke kodeord, som du skifter ofte.
- ✓ Sørg for at dine antivirusprogram er oppdaterte.

Under

- ✓ Overvei dine svar grundig, herunder om du ønsker å svare. Det kan være vanskelig å vurdere om et svar vil trappe ned eller eskalere situasjonen ytterligere. Det er slik at politiet vanligvis veileder den forurettede/fornærmede i aldri å respondere på henvendelser fra personer som utøver sjikane, forfølgelse og stalking. Dersom den forurettede/fornærmede inngår i dialog med personen som sjikanerer eller stalker, kan trusselnivået forverres markant.
- ✓ Bruk de åtte trinn på side 3 til å vurdere hvor alvorlig du skal ta en trussel eller truende adferd.
- ✓ Dokumentér sjikanen eller trusselen ved å ta skjermbilder. Det er viktig at du får med så mye som mulig; Dato, avsender, hjemmesidens adresselinje (URL) mm.
- ✓ Kontakt ditt lokale politi dersom du er i tvil om hvordan du skal forholde deg i situasjonen og anmeld straffbare tilfelle av sjikane eller trusler til politiet.

Etter

- ✓ Kontakt de sosiale medier og be dem fjerne krenkende innhold. Slettmeg.no er en gratis råd- og veiledningstjeneste for deg som føler deg krenket på nett. <https://slettmeg.no/om-oss>
- ✓ Orientér ordfører om episoder med sjikane, trusler, hatytringer, hærværk eller vold.
- ✓ Aktivér ditt eget nettverk og snakk med familie, venner og politiker-kollegaer om hva du har vært utsatt for. Ofte kan det være behov for å sette ord både på opplevelsen og de sterke følelsene som kan oppstå.
- ✓ Overvei om du har bruk for psykisk førstehjelp og krisebehandling. Du kan f.eks. starte med å ta kontakt med egen lege.

Felles lokal forebygging og håndtering

Individuelle tiltak kan med fordel underbygges av en tydelig felles holdning til hvordan sjikane, trusler, hatytringer, hærverk og vold håndteres. Det kan øke opplevelsen av trygghet at den enkelte politiker i god tid vet hvilken støtte og veiledning han eller hun kan forvente fra kommunen.

Før

- ✓ Lokal politikk for forebygging og håndtering av sjikane, trusler, hatytringer, hærverk og vold med klare råd og en klar ansvarsfordeling av oppgavene før, under og etter episoder med sjikane, hatytringer, trusler, hærverk og vold.
- ✓ Utarbeide eventuelt for hver valgperiode, en felles forventningsavklaring og grensesetting i forhold til hvilken debattkultur dere ønsker. Det har en forebyggende effekt dersom politikerne seg imellom har en god tone og tydelig tar avstand fra verbale overgrep, også når disse går ut over en politisk motstander.
- ✓ Etablere system og rutiner for registrering av sjikane, trusler, hatytringer, hærverk eller vold mot politikere.
- ✓ Plan for psykisk førstehjelp og krisehjelp for å sikre at de som har vært utsatt for sjikane, trusler, hærverk eller vold får rask psykologisk og praktisk støtte til å bearbeide episoden.

Under

- ✓ Kontakt politiet dersom dere er i tvil om hvordan dere skal forholde dere i situasjonen.
- ✓ Anmeld saken til politiet dersom det er tale om straffbare tilfelle av sjikane, trusler, hatytringer, hærverk eller vold. Politiet kan også vurdere risikoen og veilede i saker hvor det ikke er begått straffbare handlinger, men hvor personen f.eks. er utsatt for gjentagende, påtrengende og uønsket kontakt og kommunikasjon av vedvarende og systematisk karakter fra en annen person.

Etter

- ✓ Overvei om det er behov for å revurdere den lokale politikken.